Gökçeada'da Ekosistem Yaklaşımlı Balıkçılık Yönetim Planı Hazırlama Süreci, Uygulama Sorunları ve Öneriler

The Process of Developıng an Ecosystem Approach to Fisheries Management Plan in Gökçeada, Implementation Challenges, and Recommendations

Vahdet ÜNAL[1*], E. Mümtaz TIRAŞIN[2], Zafer TOSUNOĞLU[1], Deniz ACARLI[3], Levent YURGA[1], Nuri YILMAZ[4], Sedat Ozan GÜREŞEN[5], Herdem ASLAN[6], Bülent TOPALOĞLU[7], Onur GÖNÜLAL[7,8], Cem DALYAN[7], Bayram ÖZTÜRK[7,8]

[1]Ege Üniversitesi, Su Ürünleri Fakültesi, Bornova, İzmir
[2]Dokuz Eylül Üniversitesi, Deniz Bilimleri ve Teknolojisi Enstitüsü, İzmir
[3]Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Gökçeada Uygulamalı Bilimler Yüksek Okulu, Gökçeada, Çanakkale
[4]Gökçeada Merkez Kaleköy, Uğurlu ve Yeni Bademli Su Ürünleri Kooperatifi, Gökçeada, Çanakkale
[5]İstanbul Üniversitesi, Gökçeada Deniz Araştırmaları Birimi, Gökçeada, Çanakkale
[6]Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Çanakkale
[7]İstanbul Üniversitesi, Su Bilimleri Fakültesi, İstanbul
[8]Türk Deniz Araştırmaları Vakfı (TÜDAV), İstanbul

[*]vahdetunal@gmail.com

Özet

Gökçeada'da Ekosistem Yaklaşımlı Balıkçılık (EAF) yönetim planı geliştirmek için FAO destekli bir proje hayata geçirildi. Bu proje kapsamında, 2019-2021 yılları arasında Gökçeada'da saha çalışmaları gerçekleştirildi, balıkçılarla anketler yapıldı, bir temel rapor hazırlandı ve geniş katılımlı dört ayrı paydaş toplantısı ve Çalıştayı düzenlendi. Proje hazırlık, çalışma ve uygulama girişimi süreci çok değerli dersler ve sonuçlar ortaya çıkardı. Bu çalışma, Gökçeada'da EAF yönetimi planı hazırlama projesine dayalı deneyimlerimizi paylaşmayı ve önceki benzeri deneyimlerimizden de yararlanarak izlenmesi gereken stratejiyle ilgili öneriler sunmayı amaçlamaktadır. EAF yönetim planları hazırlanmasına ilişkin tüm vakalarda, resmi kurumlar da dahil olmak üzere tüm paydaşlar değerli katkılarda bulunmuştur. Ancak, planın uygulanma zamanı geldiğinde durum tamamen değişmiştir. Tüm paydaşların ortak çaba ve özverisiyle hazırlanan yönetim planlarının uygulanmasının önündeki en büyük engelin, ilgili resmi kurumların harekete geçme konusundaki isteksizliği olduğu tespit edilmiştir. Başından sonuna kadar, tüm hazırlık süreci beklentileri aşmış ve Türkiye'de EAF yönetimine başarılı bir geçiş için bir bilgi birikimi ve büyük bir isteklilik olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bundan sonra en büyük zorluk EAF yönetim planını hazırlamak değil, uygulamak olacaktır. Balıkçılık yönetim otoritesi, yönetim planını ivedilikle güncelleyerek uygulamalıdır. Bu tür bir girişimin başarısız olması durumunda, projeye katkı veren ve umut bağlayan paydaşlar hayal kırıklığına uğrayacak ve benzer girişimlerin geleceği olumsuz etkilenecektir.

Anahtar kelimeler: Gökçeada, ekosistem yaklaşımlı balıkçılık, balıkçılık yönetimi

Abstract

A FAO-supported project was launched to develop an ecosystem approach to fisheries (EAF) management plan in Gökçeada. Within the scope of this project, fieldwork was conducted in Gökçeada between 2019 and 2021, face-to-face interviews were carried out with fishers, a baseline report was prepared, and four separate stakeholder meetings and a workshop with broad participation were organized. The project's preparation, implementation, and operational phases carried out valuable lessons and outcomes. This study aims to share our experiences based on the project to develop an EAF management plan in Gökçeada and to offer strategic recommendations to be followed, drawing also from our previous similar experiences. In all cases related to the preparation and implementation of EAF management plans, all stakeholders, including official institutions, made very valuable contributions during the preparation phase of the management plan. However, once it was time to implement the plan, the situation changed completely. It was determined that the biggest obstacle to the implementation of these management plans, which were prepared through the joint efforts and dedication of all stakeholders, was the reluctance of the relevant official institutions to take action. From start to the completion of the plan, the entire process exceeded expectations. It revealed that there is both a strong body of knowledge and a significant willingness for a successful transition to EAF management in Türkiye. From this point forward, the greatest challenge will not be preparing the EAF management plan but implementing it. The central fisheries management authority must urgently update and implement the existing management plan in Gökçeada. If such an initiative fails, the stakeholders who contributed to and placed their hopes in the project will face great disappointment, which will negatively affect the future of similar initiatives.

Keywords: Gökçeada, ecosystem approach to fisheries, fisheries management

Giriş

Açlık, yetersiz beslenme ve yoksulluğu ortadan kaldırmak, aynı zamanda tarım, ormancılık, balıkçılık ve kırsal kalkınmayı desteklemek amacıyla 16 Ekim 1945 tarihinde kurulan Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), 1995 yılında, sucul canlıların sürdürülebilir kullanımını sağlamak için Sorumlu Balıkçılık İlkelerini (*Code of Conduct for Responsible Fisheries*) kabul etmiştir (FAO 1995). Bu ilkelerin amacı, balıkçılığın sürdürülebilir, adil, güvenli ve çevreyle uyumlu şekilde yürütülmesini sağlamaktır. Sorumlu balıkçılık ilkeleri, balıkçılığın yönetimi ve geliştirilmesine uygulanabilecek kural ve standartları içermektedir ve Ekosistem Yaklaşımlı Balıkçılık (EAF) ile uyumludur. Diğer bir ifadeyle, EAF, bu ilkelerin doğal bir uzantısı ve uygulama çerçevesidir (FAO 1995, 2003, 2005, 2008, 2012).

EAF kavramının FAO (2003) tarafından yapılan tanımı hem uluslararası literatürde hem de yönetim belgelerinde en yaygın ve kabul gören tanımdır. Buna göre, EAF; canlı, cansız ve insan unsurlarına ilişkin bilgi ve belirsizlikleri dikkate alarak, ekolojik açıdan anlamlı sınırlar içinde balıkçılığa bütüncül bir yaklaşım uygulamak suretiyle, toplumun farklı hedefleri arasında denge kurmayı amaçlayan bir yaklaşımdır (FAO 2003). Bu yaklaşım aynı zamanda,

sürdürülebilir kalkınma kavramlarını ve FAO Sorumlu Balıkçılık İlkelerini balıkçılık yönetiminde uygulamanın kabul görmüş ve birçok ülke balıkçılığında uygulama alanları bulmuş pratik bir yoludur.

Türkiye'de EAF veya ekosistem temelli balıkçılık kavramları, literatürde 2012 sonrası görünürlük kazanmaya başlamıştır. Ünal ve Göncüoğlu (2012), Türkiye'de balıkçılık yönetiminin dönüşümünü ele aldıkları çalışmalarında, ekosistem temelli balıkçılık yönetimi ve ihtiyatlılık ilkesinin uygulanması gerekliliğini önermiştir. Çalışma, özellikle AB Müktesebatı ile başlayan uyum sürecinin Türkiye'nin balıkçılık politikasında yarattığı değişimlere dikkat çekerek, yönetimin yalnızca teknik düzenlemelerle sınırlı kalmayıp ekosistem bütünlüğünü merkeze alan daha kapsamlı bir yaklaşım benimsemesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu yönüyle söz konusu çalışma, Türkiye'de ekosistem yaklaşımının balıkçılık yönetimi bağlamında ilk kez açık biçimde önerildiği referans olarak kabul edilebilir. Benzer şekilde Cerim (2015), geleneksel balıkçılık yönetimi yaklaşımlarının tür odaklı ve sınırlı ölçekte kalmasının ekosistem bütünlüğünü korumada yetersiz kaldığını vurgulamaktadır. Bu nedenle, balıkçılık faaliyetlerinin ekonomik, ekolojik ve sosyo-kültürel boyutlarıyla entegre şekilde ele alındığı ekosistem temelli balıkçılık yönetimi yaklaşımının benimsenmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Tokaç ve diğ. (2014), Türkiye balıkçılığının mevcut yapısıyla EAF yönetimine geçişe uygun olup olmadığını kapsamlı bir şekilde değerlendirmiştir. Aynı yıl, Akdeniz Su Ürünleri Araştırma, Üretme ve Eğitim Enstitüsü tarafından FAO-EastMed projesi iş birliğiyle Antalya-Kepez'te düzenlenen EAF Eğitim Çalıştayı, balıkçılık yönetim planlarına ekosistem yaklaşımının entegrasyonunu ele almış ve Türkiye özelinde uygulanabilirlik analizlerinin gerçekleştirilmesini sağlamıştır. Bu etkinlik, Türkiye'de ekosistem temelli veya EAF kavramlarının uygulamaya dönük olarak gündeme gelmesinde önemli bir adım olarak kabul edilmektedir (TOB 2014).

Türkiye'de bu alanda ilk somut uygulama girişimi, FAO-EastMed Projesi kapsamında Gökova Körfezi'nde hayata geçirilmiştir. Bu kapsamda, ilk kez bir bölgeye özel EAF Yönetim Planı hazırlanmıştır (Ünal ve diğ. 2018; Ünal 2021). Yönetim planının düzenli gözden geçirme ve paydaş katılımıyla adım adım hazırlanması, Türkiye'de EAF'ye geçiş için önemli ve umut verici bir örnek teşkil etmektedir. Ayrıca planın etkinliği için, Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü (BSGM) koordinasyonunda, tüm paydaşların sürece aktif katıldığı bir Danışma Komitesi oluşturulması önerilmiştir. Bu girişim, sadece Gökova Körfezi balıkçılığı için değil, Türkiye'deki diğer küçük ölçekli balıkçılık faaliyetlerinin sürdürülebilir yönetimi açısından da kritik bir model sunmuştur (Ünal ve diğ. 2018). Gökova ve sonrasında Gökçeada ve Foça'da yürütülen projeler, hazırlanan temel raporlar ve yönetim planları, EAF anlayışının ve küçük ölçekli balıkçılık yönetim planlarının hazırlanması sürecini belgelemekte ve saha uygulamaları açısından EAF'nin hayata geçirilmesine yönelik örnekler sunmaktadır (Ünal ve diğ. 2019; 2022; Vasconcellos ve Ünal 2022; Güçlüsoy ve diğ. 2024). Bu konuyu

belgeleyen çalışmalardan biri de uzun soluklu ve katılımcı bir balıkçılık yönetim sürecinin ele alındığı Gökova Körfezi küçük ölçekli balıkçılığı ve koruma çalışmalarıyla ilgilidir (Ünal ve Kızılkaya 2019). Yazarlar, Gökova Özel Çevre Koruma Bölgesinde (ÖÇKB) balıkçılık yönetimi ve deniz koruma çalışmalarıyla ilgili çabaları değerlendirdikleri çalışmada, Gökova ÖÇKB sınırlarında küçük ölçekli balıkçılık için EAF yönetim planı hazırlandığını ve planının taslak halinin Aralık 2017'de BSGM'de görüşüldüğünü bildirmektedir. Planın, Mart 2018'de FAO-EastMed Projesi'nin Beşinci Paydaş Çalıştayında paydaşlarca oybirliğiyle kabul edildiği fakat uygulama için BSGM'nin harekete geçmesinin beklendiği rapor edilmiştir (Ünal ve Kızılkaya 2019).

Ünal ve Ulman (2020) Türkiye'deki küçük ölçekli balıkçılıkların mevcut durum ve karşılaştıkları yönetimsel zorlukları ortaya koydukları çalışmada, EAF yönetiminin gerekliliğine dikkat çekmektedir. Yazarlar, Gökova özelinde hazırlanan balıkçılık yönetim planının uygulamaya geçirilmesinin bakanlığın istek ve becerisine bağlı olduğuna vurgu yapmaktadır. Son olarak, 2022 yılında çıkan "Akdeniz'de Ekosistem Yaklaşımlı Balıkçılığa Geçiş – Seçilmiş Vaka Çalışmalarıyla Edinilen Dersler" isimli FAO çalışması (Vasconcellos ve Ünal 2022), Türkiye ve diğer Akdeniz ülkelerindeki EAF uygulamalarından elde edilen deneyimleri kapsamlı biçimde sunmakta ve bu yaklaşımın başarılı uygulanmasını destekleyen ve engelleyen faktörleri tartışmaktadır.

Türkiye'de EAF'ye yönelik çabalar çeşitli bölgelerde sürerken, 2020 yılı itibarıyla bu çabaların Gökçeada'da yoğunlaştığı görülmektedir. Bu bağlamda, mevcut çalışma, Gökçeada'da küçük ölçekli balıkçılığın sürdürülebilirliği için hazırlanan EAF yönetim planının öncesi, hazırlama aşaması-proje süreci ve sonrasıyla ilgili bilgi sunmakta; mevcut durumu tartışarak öneriler getirmektedir.

Gökçeada

Çanakkale'nin bir ilçesi olan Gökçeada (eski adıyla İmroz), Türkiye'nin nüfusu en fazla olan en büyük adasıdır (285 km^2). Sakin kent unvanı olan Gökçeada'nın 2024 genel nüfus sayımı istatistiklerine göre nüfusu, 11.145 olarak belirlenmiştir. Günümüzden yaklaşık bir asır önce İl İdare Müdürü Nazif Bey ile Ali Galip Bey tarafından hazırlanan rapora göre, 1927 yılında Gökçeada'da toplam 8.693 kişi vardı (Erdoğru 2022). 1455 yılında Osmanlı topraklarına katılan Gökçeada, 1912'de Yunanistan, 1915'te İngilizlerce işgal edilmiş; Lozan Antlaşması uyarınca 22 Eylül 1923'te Bozcaada ile birlikte Türkiye Cumhuriyeti'ne dahil edilmiştir (Çapa 2013; Pirinççi 2007; KTB 2023). Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi, 1923'te Lozan Anlaşması'na eklenen protokol ile Türkiye'deki Rumların Yunanistan'a, Yunanistan'daki Türklerin Türkiye'ye zorunlu göçünü kapsayan bir süreçtir (Arı 1995; Yıldırım 2006). Mübadele sırasında İstanbul, Gökçeada ve Bozcaada'daki Rumlar ile Batı Trakya'daki Türkler muaf tutulmuştur (Çapa 2013; KTB 2023). Zamanla Gökçeada'daki Rum nüfusu azalmıştır.

Gökçeada, Uğurlu-Zeytinlik kazı alanında yapılan çalışmalar neticesinde adaya en erken yerleşenlerin, MÖ 6500 yıllarında Anadolu'dan geldikleri saptanmıştır. MÖ 5000'lere kadar adada ana karadan bağımsız gelişen bir yerel kültür gözükür. Tarım (buğday, arpa, mercimek) hayvancılık ve muhtemelen balıkçılıkla geçinen bu topluluğun, geniş çaplı bir ticaret ağının içerisinde olduğu rapor edilmektedir (Erdoğdu 2012).

Marie Gabliel-Flourens-Auguste (1752-1817), balıkçıların bol barbunya ve midye ile seferden döndüklerini, George-Berbard Depping (1784-1853) deniz kıyısında yosun ve sünger bulunduğunu, Synvet ise (1872) Kaleköy'deki limanda, tekir ve kılıç balığı bulunabileceğini; Carl Fredrich ise (1904) karides ve balıkların çok ucuz olduğunu; 1 kilo kuzu etinin 24 fenik 1 kilo balığın ise 40 fenik olduğunu bildirmişlerdir (Yurtseven 2012).

Gökçeada'nın artık geçmişte kalmış çok önemli bir özelliği de bir zamanlar Kuzey Ege'de süngerciliğin merkezi olmasıdır. Adada, 1970'li yılların başına kadar bazı yıllarda 15 tona kadar süngerin avlandığı ve Gökçeada Limanı'na kayıtlı 22 süngerci teknesi olduğu bilinmektedir (Topaloğlu 2002). Güney Ege'de tahrip edici av araçlarıyla yapılan aşırı avcılık nedeniyle süngerlerin azalması sonucunda buralardan Gökçeada'ya gelen süngercilerin arttırdığı avcılık baskısı ve 1986 yılında Akdeniz'de başlayan sünger hastalığı adadaki süngerciliği bitirmiştir (Topaloğlu 2002). İstanbul Üniversitesi Hidrobiyoloji Araştırma Enstitüsüne bağlı olarak 1971 yılında kurulan Gökçeada Sünger Araştırma Enstitüsü de adanın ülkemiz süngerciliği için tarihsel önemini göstermektedir. Anılan enstitü artık İstanbul Üniversitesi Su Bilimleri Fakültesi'ne bağlı Gökçeada Deniz Araştırmaları Birimi olarak hizmet vermektedir. Bunlara ilave olarak, Gökçeada bir de Deniz Parkı'na sahiptir.

Gökçeada Deniz Parkı, Çanakkale İli, Gökçeada ilçesinin kuzeydoğu kıyısında yer alan Yıldız Koyu (40° 14.186′ N – 25° 54.230′ E) ile Çiftlik Koyu (40° 14.432′ N – 25° 56.112′ E arasında kıyıdan itibaren 1 mil uzunluğundaki alanda bulunmaktadır. Gökçeada'daki deniz parkını kurmak için TÜDAV tarafından o dönemin (1997-1999 yılları) Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ve Çevre Bakanlığı olmak üzere, birçok kurum ile yazışmalar ve görüşmeler yapılmıştır. Gerekli izinler alındıktan sonra, TÜDAV'ın önerisiyle 21 Şubat 1999 tarih ve 23618 sayılı Resmi Gazete'de Gökçeada Deniz Parkının kurulduğu ilan edilmiştir. Daha sonra TÜDAV'ın önerileri doğrultusunda parkın doğu sınırı uzatılmıştır (TÜDAV 2025). TÜDAV İnternet sitesinde Deniz Parkıyla ilgili detaylı bilgiler mevcuttur. Günümüzde Gökçeada, deniz parkı, doğası, tarihi, arkeolojik, jeolojik ve ekolojik özelliklerinin yanı sıra, 93 km'lik bir kıyı şeridine sahip olmasıyla, etkisi altında olduğu akıntı sistemleri, plankton dağılımı, su sıcaklığı ve tuzluluğunun mevsimsel olarak farklılık göstermesi ve lüfer, kılıç gibi değerli ticari türlerin göç yollarında yer alması gibi özellikleriyle önemli bir balıkçılık ve turizm beldesi olarak kabul edilmektedir.

Gökçeada'da Küçük Ölçekli Balıkçılık

Gökçeada balıkçıları küçük ölçekli balıkçılık yapmaktadır. Geçmişte trol teknesi sahibi olan bir balıkçı olsa da sonradan teknesini satıp küçük ölçekli balıkçılığa dönmüştür. Bu nedenle kullanılan av araçları da çoğunlukla uzatma ağı, paragat, çapari ve kılıç zıpkını vb. pasif ve geleneksel av araçlarıdır. Küçük ölçekli balıkçı teknelerinin ortalama boyu 8,2 m'dir. Gökçeada'da Ekim 2025 itibariyle 44 adet ticari küçük ölçekli balıkçı teknesi olduğu tespit edilmiştir. Balıkçılar, başta Kaleköy Limanı olmak üzere Uğurlu ve Kuzu Limanlarını kullanmaktadır. Küçük ölçekli ada tekneleri daha çok Kaleköy ile Kuzu Limanı'nı, dışardan gelen büyük ölçekli gırgır ve trol tekneleri de Uğurlu Limanı'nı kullanmaktadır.

Gökçeada'da küçük ölçekli balıkçılık, birçok özelliği ve kıyı topluluklarına sağladığı katkı nedeniyle oldukça büyük bir öneme sahiptir. Ancak küçük ölçekli balıkçılığa yönelik bazı tehditler bulunmaktadır. Bunlardan en önemlileri; etkili ve yerel paydaşları dikkate alan bir balıkçılık yönetiminin ve planının eksikliğidir. Diğer önemli sorunlar; ada balıkçılarının büyük ölçekli balıkçılıklarla haksız rekabete maruz kalmaları, yasa dışı balıkçılık, iklim değişikliği, av kompozisyonundaki değişiklikler, toplam avın azalması ve son yıllarda düşen balıkçılık gelirleri olarak sıralanabilir. Bunların yanı sıra, adaya özgü bir yönetim yaklaşımının olmaması, sürdürülebilir kaynak yönetiminin gerçekleşmesini engellemektedir. Bu nedenle, balıkçılığın sürdürülebilirliğinin sağlanması için mevcut yönetim faaliyetlerinin gözden geçirilip yeniden yapılandırılması gerekmektedir. Bu bağlamda yerel balıkçılar ve diğer paydaşların bir arada EAF Yönetim Planı hazırlamıştır ancak bu plan bugüne kadar resmi kurumlarca hayata geçirilmemiştir (Ünal ve diğ. 2022).

Ada balıkçılarının büyük bir bölümü 2000 yılında kurulmuş S.S. Gökçeada Merkez, Kaleköy, Bademli, Uğurlu Su Ürünleri Kooperatifi (bundan sonra Gökçeada Su Ürünleri Kooperatifi) çatısı altında örgütlenmiştir. Kooperatifin 41 ortağı bulunmaktadır. Ortaklar arasında üç kadın balıkçı yer almaktadır. Ünal ve diğ. (2022) tarafından bildirilen %80'lik kooperatifleşme oranı yüksek gibi görünse de, ada koşulları göz önüne alındığında balıkçıların tamamına yakınının kooperatif ortağı olması beklenmektedir. Kooperatif, Çanakkale Su Ürünleri Kooperatifleri Bölge Birliği'ne bağlıdır ve başkanı hem birliğin hem de kendi kooperatifin yönetim kurulu başkanlığı görevini yürütmektedir. Kooperatif, balık pazarlama hizmeti ilgilenmemekte; bu faaliyetler tamamen kabzımallar tarafından yürütülmektedir. Kooperatifin ortaklarına sunduğu başlıca hizmetler arasında depoların sağlanması, liman hizmetleri, çekek alanı kullanımı ve buz temini yer almaktadır.

Balıkçılığın Yerel ve Bölgesel Düzeydeki Önemi

Gökçeada balıkçılığı, adanın sosyo-ekonomik yapısında önemli bir yere sahiptir. Bununla birlikte, balıkçılarının sadece %21'i Gökçeada doğumludur. Balıkçıların ortalama yaşı 52,6'dır ve genç kuşak balıkçı bulunmamaktadır. Ortalama 29,5 yıllık deneyime sahip balıkçıların çoğu (%63) düşük eğitim düzeyindedir. Balıkçılıkla uğraşanların yaklaşık üçte biri geçimini yalnızca bu sektörden sağlarken, %72'sinin birden fazla gelir kaynağı vardır. Tayfa bulma konusunda her iki balıkçıdan biri zorluk yaşamakta ve bu nedenle %30'u aile üyeleriyle çalışmayı tercih etmektedir. Balıkçılar arasında sosyal güvence oranı yüksek (%88) olmakla birlikte, emekli balıkçıların çoğu (%81) geçim sıkıntısı nedeniyle çalışmaya devam etmektedir. Balıkçıların %3'ü herhangi bir sosyal güvenceye sahip değilken %9'unun yeşil kartı vardır. Balıkçılar genel olarak devlet, kooperatif veya STK desteklerinin yeterli olmadığını düşünmektedir. Balıkçılar arasında, mesleğin toplumda itibarı düşük görülmektedir (%64). Çocuklarının balıkçı olmasını isteyenlerin oranı yalnızca %15'tir. Balıkçılığı bırakmak zorunda kalanların çoğu deniz turizmi veya tarım gibi alanlara yönelmeyi planlamaktadır. Balıkçıların %75'i balıkçılık turizmine ilgi duymakta, buna karşılık yetiştiricilik faaliyetlerine mesafeli yaklaşmaktadır. Buna rağmen, az sayıda balıkçı (%6) her koşulda balıkçılığı sürdürmekte kararlıdır (Ünal ve diğ. 2022).

Gökçeada, doğal yapısının sunduğu tarım, hayvancılık, balıkçılık ve turizm olanakları sayesinde önemli bir ekonomik potansiyele sahiptir (Kahraman 2005). 1973 yılında yapılan bir araştırmaya göre adada balıkçılık henüz gelişmemişti ve yılda yalnızca 5 ton balık avlanarak İstanbul'a gönderiliyordu (Aziz 1973). Ancak 1984'te Karadeniz'in Samsun, Trabzon, Ordu ve Giresun illerinden 25 balıkçı ailesinin (yaklaşık 125 kişi) Yeni Bademli'ye yerleştirilmesiyle balıkçılık faaliyetleri belirgin biçimde artış göstermiştir (Kahraman 2005). Günümüzde adadaki balıkçılıkla uğraşanların büyük kısmı bu ailelerin ikinci ve üçüncü kuşak temsilcileridir (Ünal ve diğ. 2022).

Gökçeada'nın Çanakkale ekonomisindeki payı, hayvansal ve bitkisel üretimle birlikte değerlendirildiğinde, 12 ilçe arasında yaklaşık %1 düzeyindedir; toplam su ürünleri üretim değeri içindeki payı ise %3'tür. Bu oranlar, balıkçılığın il ekonomisine sınırlı katkı yaptığını gösterse de ada ölçeğinde sağladığı istihdam, taze gıda arzı ve turizmle olan dolaylı bağlantıları açısından önemli bir rol oynadığı söylenebilir. 2019 yılı verilerine göre, Gökçeada balıkçı filosundaki teknelerin neredeyse tamamı işletme masraflarını karşılayabilecek bir gelir elde etmektedir. Tamir, bakım ve tayfa giderleri hesaba katıldığında filonun %84,4'ü brüt nakit akışı sağlayabilmektedir. Ancak aile iş gücü değeri de masraflara dahil edildiğinde, filonun yalnızca %69'unun toplam giderlerini karşılayabildiği görülmektedir. Bu durum, balıkçılığın ada düzeyinde ekonomik olarak sürdürülebilir olduğunu, fakat gelirlerin sınırlı bir kârlılık düzeyinde seyrettiğini göstermektedir (Ünal ve diğ. 2022).

EAF Yönetim Planı ve Kapsamı

Bir balıkçılık yönetim planı, balıkçılığı yönetme yetkisine sahip otorite ile ilgili taraflar arasında yapılan, balıkçılıktaki paydaşları ve bunların rollerini tanımlayan, balıkçılığa dair üzerinde uzlaşılan hedefleri belirleyen, uygulanacak yönetim kurallarını ve düzenlemeleri içeren ve yönetim otoritesinin görevlerini yerine getirmesine yardımcı olacak balıkçılık ile ilgili diğer detayları içeren resmi ya da gayri resmi bir düzenlemedir (FAO 1997). EAF yönetim planı ise, balıkçılık yönetim otoritesi ile paydaşlar arasında yapılan, balıkçılığın ekosistem üzerindeki etkilerini, ekosistem yapılarını ve kullanımını, yönetim hedeflerini ve önlemleri içeren resmi ya da gayri resmi bir düzenleme (FAO 2005), birlikte geliştirilen ve mutabık kalınan bir balıkçılık yönetimi yol haritasıdır.

Gökçeada'da balıkçılık yönetim planının kapsamı içinde balıkçı filosu ve balıkçılar, balıkçılık kaynakları, ilgili alanlar ve küçük ölçekli balıkçılık av araçları yer almaktadır. Yönetim planına konu olan alan; Gökçeada (285 km^2) ve üç mile kadar olan deniz alanlarıdır.

Balıkçılık filosu ve balıkçılar; Gökçeada'da 2025 yılı itibariyle kayıtlı 44 adet yerli balıkçı teknesi bulunmaktadır. Ancak zaman zaman bu bölgede balıkçılık yapan çok sayıda yerleşik olmayan balıkçı teknesi, balık stokları üzerinde olağanüstü bir baskı oluşturmaktadır. Gökçeada ve Eceabat'ta, Gökçeada balıkçılarıyla aynı balıkçılık alanlarını kullanan birer aktif balıkçılık kooperatifi bulunmaktadır.

Balıkçılık kaynakları; sparidae türleri, palamut ve lüfer genellikle soğuk aylarda hedef türlerdir. Kılıçbalığı mayıs ayında yakalanan ana hedef türdür.

Küçük ölçekli balıkçılık av araçları; galsama uzatma ağları, fanyalı uzatma ağları, oltalar, uzatma ağları, paragatlar, çapariler, melanur ağları adaya özgü kılıç avcılığında kullanılan zıpkınlardır.

Gökova'dan Gökçeada'ya

EAF yönetim planı hazırlanmasına ilişkin ilk girişimler Gökova Körfezi'nde ortaya çıkmış ve yıllar içerisinde yürütülen çalışmaların sonuçları görünür hale geldikçe bu yaklaşım Gökçeada da kendini göstermiştir (Ünal 2021).

2016-2018 yılları arasında FAO ile Tarım Orman Bakanlığı BSGM tarafından desteklenen bir FAO Projesi kapsamından Gökova Körfezinde küçük ölçekli balıkçılık için balıkçılık yönetim planı hazırlanmıştır. Yönetim planı, Gökova deniz koruma alanındaki küçük ölçekli balıkçılığın sürdürülebilir yönetimi için gerekli olan çerçeveyi, ekosistem yaklaşımlı balıkçılık ilkelerini temel alarak oluşturmayı prensip edinmiştir. Karar alıcılara, su ürünleri kooperatiflerine, birliklere ve bizzat balıkçıların kendilerine, balıkçılığın sürdürülebilirliğine etki

eden öncelikli konulara yönelik eylemlerde bulunmak için yol gösterme amacı taşıyan bu plan için tüm paydaşların katıldığı 5 ayrı çalıştay organize edilmiştir. İlk çalıştay, projenin tanıtılması ve proje çekirdek ekibin belirlenmesi üzerine 19-20 Şubat 2016 tarihleri arasında gerçekleştirilmiş, son çalıştay ise 16 Mart 2018'de, yönetim planının tanıtılması ve paydaşlarca onaylanması üzerine yapılmıştır.

16 Mart 2018'de, Gökova Küçük Ölçekli Balıkçılık EAF Yönetim Planı, resmi kurumların temsilcilerinin de yer aldığı 14 farklı kurumdan toplam 31 temsilci tarafından oy birliğiyle kabul edilmiştir. Bu arada, 21 Aralık 2017'de, Ankara'da, BSGM'de gerçekleştirilen toplantıda, plan yetkililere anlatılmıştır. Bu toplantıda; Genel Müdür, Genel Müdür Yardımcıları ve daire başkanları, Akdeniz Balıkçılık Araştırma, Üretim ve Eğitim Enstitüsü Müdürü, projenin alınmasından sonuçlandırılmasına kadar birlikte çalıştığımız Ege Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi ve Dokuz Eylül Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Teknolojisi Enstitüsü temsilcileri, FAO Ankara, FAO-Roma yetkilileri yer almıştır. Takip eden yıl, Gökova'da uygulanan model ve paydaşlarla birlikte hazırlanan EAF Yönetim Planı, "Akdeniz ve Karadeniz Üst Düzey Sürdürülebilir Küçük Ölçekli Balıkçılık Konferansı'nın ikinci gününde Malta Ulusal Arkeoloji Müzesi'nde düzenlenen imza töreni sonrasında "Küçük Ölçekli Balıkçılıkta Ortak Yönetim En İyi Uygulama Ödülü'nü almıştır.

Gökova vakasında, önemli paydaşlardan biri olarak Akdeniz Koruma Derneğinin proje sahası içinde korucu botlarıyla yasadışı avcılıkla mücadelesi ve yerel kooperatiflerin desteği, projenin Türkiye içinde de duyulmasında önemli rol oynamıştır. Bu durum, benzeri projeleri kendi bölgelerinde de başlatmak isteyen balıkçılar, kooperatifler ve yerel idarelerin ortaya çıkmasını tetiklemiştir. Bu sürecin devamında, 26 Mart 2018'de, Gökçeada Belediyesi'nin destekleri ile Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Ege Üniversitesi ve Dokuz Eylül Üniversitesi'nden katılan akademisyenler ile Gökçeada Su Ürünleri Kooperatifi, Sahil Güvenlik Komutanlığı, Gökçeada Dalış Kulübü, Sivil Toplum Kuruluşları (TÜDAV, Gökçeada Gönüllüler Derneği, Gökçeada Çevre ve Kültür Koruma Derneği, Akdeniz Koruma Derneği) ve amatör balıkçıların katılımıyla gerçekleştirilen "Gökçeada Kıyı Balıkçılığı Çalıştayı" düzenlenmiştir. Gökçeada Kıyı Balıkçılığı Çalıştayı kapsamında gerçekleştirilen Gökova Vakası sunumu büyük ilgi görmüştür. Bu çalıştay sırasındaki sunum ve tartışmalar, çalıştay sonuç bildirgesinde Gökçeada'da EAF yaklaşımına geçiş önerisinin yer alması, adada bir EAF Projesi başlatılması yönündeki süreci tetikleyen temel unsurlar olmuştur.

Yönetim Planı Hazırlama Süreci

26 Mart 2018 tarihinde Gökçeada Belediyesi tarafından düzenlenen Gökçeada Kıyı Balıkçılığı Çalıştayı tüm paydaşları bir araya getirmiştir. Çalıştay sonunda, Gökçeada balıkçılığının sürdürülebilirliğini sağlayacak EAF yönetim planı hazırlanması için proje arayışlarının başlatılmasına karar verilmiştir. 2019 yılında

Ege Üniversitesi liderliğinde, FAO desteği ve Tarım ve Orman Bakanlığı-BSGM koordinatörlüğünde bir proje teklifi hazırlanmış ve FAO ve BSGM onayından sonra proje başlangıç toplantısı için harekete geçilmiştir. Proje süresince birçok faaliyet ve çalıştay gerçekleştirilmiş, FAO tarafından basılan Gökçeada EAF Temel Raporu hazırlanmış ve son aşamada da Gökçeada EAF Yönetim Planı hazırlanarak BSGM'ye sunulmuştur (Tablo 1).

Çalıştay 1: Gökçeada'da EAF Yönetimi Planı Hazırlama Proje açılış toplantısı 20 Şubat 2020 tarihinde Gökçeada, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Gökçeada Çok Amaçlı Toplantı Salonu'nda gerçekleştirilmiştir. Toplantının amacı; proje alanındaki ilgili paydaşları tanımak, paydaşların birbirlerini tanımalarını sağlamak, projeyi, amacını ve süreçleri tanıtmak ve paydaş görüşlerini almak olarak tanımlanmıştır. Toplantıya; FAO-EastMed, Tarım ve Orman Bakanlığı-BSGM, Ege Üniversitesi-Su Ürünleri Fakültesi, Dokuz Eylül Üniversitesi-Deniz Bilimleri ve Teknolojisi Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi-Su Bilimleri Fakültesi- Gökçeada Deniz Araştırmaları Birimi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi-Gökçeada Uygulamalı Bilimler Yüksek Okulu-Balıkçılık Teknolojisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi-Deniz Bilimleri ve Teknolojisi Fakültesi ve Fen Edebiyat Fakültesi, Gökçeada Su Ürünleri Kooperatifi, Gökçeada Dalış Merkezi, Gökçeada'nın Sesi Gazetesi, TÜDAV temsilcileri, Gökçeada Belediyesi, Gökçeada Kaymakamlığı ve Gökçeada'nın yerel sakinlerinden toplam 53 temsilci katılmıştır. Toplantı sonucunda, tüm katılımcılar Gökçeada'da paydaşlarla iş birliği içinde bir balıkçılık yönetim planı geliştirilmesine destek olmayı ve tüm süreçlere aktif olarak katılmayı kabul etmiştir. Projede bir sonraki adım, bir EAF Temel Raporunun hazırlanmasında kullanılacak verilerin derlenmesi ve toplanması olarak kararlaştırılmıştır.

Proje başladıktan bir süre sonra tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 virüsü ve ortaya çıkan Pandemi çalışmaların bir süre aksamasına neden olduysa da, 19-23 Ağustos 2020 tarihleri arasında saha çalışmaları organize edilmiş ve balıkçılarla yüz yüze anketler gerçekleştirilmiştir.

Çalıştay 2: COVID-19'un neden olduğu Pandemi, EAF Temel Raporunu gözden geçirmek ve güçlendirmek için paydaşların katılacağı alışılmış bir çalıştay düzenlenmesine izin vermemiştir. Bu nedenle, 22-26 Şubat 2021 tarihleri arasında beş günlük bir saha çalışması gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya, ikisi Ege Üniversitesi, biri Çanakkale Üniversitesinden olmak üzere toplam üç araştırmacı katılmıştır. Saha çalışmasının ana amacı, EAF yönetim planı hazırlık sürecinin sağlıklı yürütülebilmesi için Gökçeada balıkçılığının EAF bileşenleri açısından durumunu ortaya koyan temel raporun paydaşlardan geri bildirimler alarak güçlendirilmesidir. Bu amaca ilave olarak, yeni atanan Gökçeada kaymakamı ve Gökçeada Su Ürünleri Kooperatif başkanını ziyaret edip projeyi tanıtmak ve ilgili paydaşlara projenin gidişatıyla ilgili bilgi vermek hedeflenmiştir. EAF Temel Raporu, kooperatif başkanının teknesinde ve limanda yer alan deposunda balıkçılara tanıtılmış ve rapor hakkında tartışmalar yapılmış, balıkçılıkla ilgili

eski yıllara ait av kayıtları ve bilgiler alınmıştır. Daha sonra, taslak raporun birer kopyası kooperatif başkanı ve tecrübeli balıkçılara verilerek incelemeleri istenmiş ve üç gün sonra yazılı görüşlerini de içeren raporlar geri toplanmış ve proje ekibiyle birlikte raporlar üzerinde tartışılmıştır. Saha çalışmasının üçüncü gününde, projenin en önemli paydaşlarından olan Gökçeada Tarım İlçe Müdürlüğü ziyaret edilmiştir. İlçe müdürü Ziraat Mühendisi Mehmet Kavruk'un müdürlük dışında görevde olması nedeniyle, Su Ürünleri Mühendisi Mustafa Günaydın ile Taslak EAF Temel Raporu üzerine görüş alışverişinde bulunulmuş ve daha sonra hep birlikte Kaleköy'e gidilerek Gökçeada Su Ürünleri Kooperatifi ve balıkçılar ziyaret edilmiştir.

Bir diğer paydaş görüşmesi Gökçeada Dalış Merkeziyle gerçekleştirilmiştir. Yazın dalış turizmi, kışın balıkçılık yapan ve Gökçeada'nın yegane dalış merkezi yetkilisi, projenin gidişatı hakkında bilgilendirilmiş, Gökçeada balıkçılığı hakkında görüşleri alınmıştır. Son olarak, Jandarma Komutanlığından yetkililerle görüşmeler yapılmış, proje tanıtılmış ve Gökçeada balıkçılığının en önemli problemlerinden biri olan yasa dışı balık avcılığı ile ilgili destekleri istenmiştir.

Paydaşlardan alınan geri bildirimler dikkate alınarak revize edilen temel rapor, şehir dışında olan paydaşlara elektronik posta ile iletilerek katkı ve yorumları istenmiştir. Gökçeada dışında bulunan paydaş yorumları geldikten sonra rapor düzenlenmiş ve son hali paydaşlara iletilmiştir.

Saha çalışması sırasında, balıkçılarla ve paydaş temsilcileriyle video çekimleri yapılmış, balıkçılığın durumu, sorunlar, projeden beklentileri konusunda kayıtlar alınmıştır. Görüşülen paydaş temsilcilerinin yanı sıra birçok balıkçıyla ayrı ayrı ve küçük gruplar halinde görüşmeler yapılmış, kendilerine projenin gidişatı, hakkında bilgi verilmiş ve taslak temel rapor tanıtılarak, bakanlık tarafından hazırlanacak belgesel için görüşleri alınmıştır.

Çalıştay 3: 24-25 Mart 2022 tarihlerinde, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Gökçeada Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu Toplantı Salonunda, Gökçeada EAF Yönetimi Projesi, Konu Tanımlama ve Risk Değerlendirme Çalıştayı, yapılmıştır. Toplantıya 11 farklı kurumdan toplam 14 katılımcı katılmıştır. Toplantının amacı; (a) öncelikli konuların tanımlanması (b) risk değerlendirme metodolojisini kullanarak konuların önceliklendirilmesi olarak belirlenmiştir.

Konuların belirlenmesi ve önceliklendirilmesi işinde, katılımcılar EAF'nin ekolojik varsıllık bileşeni altında; hedef türler, hedef dışı türler, ıskarta türler, tehdit altındaki türler ve yemlik türleri kategorize ederek bir liste hazırlamıştır. Sonrasında, bu türler üzerindeki tehditler ve etkiler grup tarafından tartışılmıştır. Bunlara ilave olarak, balıkçılıkların deniz ekosistemi üzerindeki olumsuz etkileri tartışılmıştır. Toplantıya, bu konuların tehdit ve etkilerinin tartışıldığı sosyal ve ekonomik EAF bileşeni konularının listelenmesi ile devam edilmiştir.

Çalıştaylar ekolojik varsıllık, sosyal ve ekonomik çıktılar, yönetişim sistemleri ve balıkçılıkla ilgili tehditler, faktörler ve etkilere ayrılmış eksiksiz bir dizi EAF meselesinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bunlara ek olarak, bu çalıştaylar, her bir meselenin risk düzeyini ve önceliğini ortaya koymuştur. Farklı paydaş gruplarına ilişkin konularda farklı yaklaşım ve görüşler olmasına rağmen, katılımcılar ortak bir zeminde anlaşmıştır. Çalıştay, EAF bileşeni olan ekolojik refah, sosyal ve ekonomik refah ve başarma yetisi kapsamında tanımlanan 134 sorunun saptanmasıyla sonuçlanmıştır. Risk değerlendirmesi yapıldıktan sonra bu konuların 69'u düşük, 15'i orta, 50'si de yüksek olarak kategorize edilmiştir.

Çalıştay 4: Yönetim sistemi geliştirme toplantısı ve paydaş görüşmeleri, 9-13 Kasım 2022 tarihleri arasında Gökçeada Kaleköy Balıkçı Barınağında ve Gökçeada Su Ürünleri Kooperatifinde gerçekleştirilmiştir. Daha önceki çalıştaylardan farklı olarak, çekirdek bir paydaş grup ile 3 gün boyunca görüşmeler, toplantılar, çalışmalar yapılmıştır. Toplantılarda öncelikli seçilen her bir konu/mesele için işlevsel hedefler, göstergeler, performans ölçütleri, veri gereksinimleri, mevcut yönetim ölçütleri, gelecekte öngörülen yönetim uygulamaları ve ana uygulayıcı ortaklar belirlenmiştir. Toplantılar Gökçeada Su Ürünleri Kooperatifi, Tarım Orman Bakanlığı-İlçe Tarım Orman Müdürlüğü, İstanbul Üniversitesi Su Bilimleri Fakültesi-Gökçeada Deniz Araştırmaları Birimi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Deniz Teknolojileri Meslek Yüksek Okulu-Sualtı Teknolojisi Programı ve Ege Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesinden temsilciler ve balıkçılarla gerçekleştirilmiştir. Toplantılara 5 farklı kurumdan toplam 11 paydaş temsilcisi katılmıştır. Bir önceki çalıştayda ortaya çıkan öncelikli konularla ilgili yapılan gözden geçirmeler ve değerlendirmeler sonucunda, birbiriyle benzer ya da hemen hemen aynı olan konular birleştirilmiştir. Böylece üçüncü çalıştayda ekolojik refah, sosyal ve ekonomik refah ve başarma yetisi kapsamında tanımlanan 134 sorun (59'u düşük, 18'i orta, 57'si de yüksek), 120'ye düşürülmüş ve tabloda gösterildiği gibi 41'i yüksek, 13'ü orta ve 44'ü düşük olarak kategorize edilmiştir.

Bu toplantıların diğerlerinden önemli bir farkı ise resmi olmayan bir çalıştay havası içinde bazen çekirdek bir grup bazen temel bir iki paydaş ile gündüz ve gece toplantı ve istişarelerin devam etmesiydi. Sonuçta dört gün süren çalışmaların sonunda EAF yönetim sistemi geliştirilmesi için gerekli olan işlevsel hedefler, göstergeler, performans ölçütleri, veri gereksinimleri, mevcut yönetim ölçütleri, gelecekte öngörülen yönetim uygulamaları ve ana uygulayıcı ortaklar her bir öncelikli konu/mesele için ayrı ayrı belirlenmiştir. Tablo 1 proje sürecinde gerçekleştirilen çalıştaylar ve faaliyetlerin özet bilgilerini kronolojik olarak sunmaktadır.

Tablo 1. EAF Yönetimi Planı Hazırlanma Sürecinde Gerçekleştirilen Faaliyetler

Faaliyetler	Faaliyet türü	Tarih & Yer	Faaliyetin amacı	Katılımcı sayısı ve çıktı
I	Proje başlangıç toplantısı, saha ziyareti ve sunumlar	20 Şubat 2020, Gökçeada	Projenin tanıtımı ve paydaşlarla tanışma. Planın hazırlanması ve uygulanmasında yer alacak süreçleri anlatmak	53 katılımcı, Türkçe ve İngilizce faaliyet raporları
II	Balıkçılarla anketler ve balıkçılığın durumu, sorunlar, projeden beklentileri konusunda video kayıtları alınması	19-23 Ağustos 2020, Gökçeada	Balıkçılığın durumunu ortaya koyan temel raporun hazırlanmasında ihtiyaç duyulan verileri toplamak ve BSGM tarafından hazırlanacak proje belgeseliyle ilgili video çekimleri yapılması	39 balıkçı anketi ve paydaş görüşmeleri ve faaliyet raporları
III	Temel raporunun hazırlanmasına yönelik literatür ve saha çalışmaları yapılması, veri toplanması ve rapor yazımı	Şubat 2020 - Şubat 2021	Yönetim planına temel oluşturacak balıkçılık temel raporunun ilk taslağının hazırlanması https://doi.org/10.4060/cb9174en	Üç proje çalışanı ve bir FAO uzmanı tarafından hazırlanan Taslak Temel Rapor
IV	Saha çalışması, paydaş görüşlerinin alınması ve odak grup toplantıları	22-26 Şubat 2021, Gökçeada	Temel raporun güçlendirilmesi için paydaş görüşlerinin alınması	Türkçe ve İngilizce faaliyet raporları
V	Temel raporun basılması	2022, FAO, Roma	The Implementation of the Ecosystem Approach to Fisheries Management in Gökçeada, Turkey – Baseline Report https://doi.org/10.4060/cb9174en	FAO yayını ISBN: 978-92-5-135952-5
VI	Paydaş Çalıştayı	24-25 Mart 2022, Gökçeada	Konuların/meselelerin tanımlanması ve risk değerlendirmesi yapılarak önceliklendirilmesi	11 farklı kurum, 14 temsilci, Türkçe ve İngilizce raporlar

Tablo 1. Devam ediyor

Faaliyetler	Faaliyet türü	Tarih & Yer	Faaliyetin amacı	Katılımcı sayısı ve çıktı
VII	Saha çalışması, çekirdek paydaş grup temsilcileriyle görüşmeler ve odak grup toplantıları	9-13 Kasım 2022, Gökçeada	Öncelikli seçilen her bir konu/mesele için işlevsel hedefler, göstergeler, performans ölçütleri, veri gereksinimleri, mevcut yönetim ölçütleri, gelecekte öngörülen yönetim uygulamaları ve ana uygulayıcı ortakların belirlenmesi	4 farklı kurum, 11 katılımcı ve Türkçe ve İngilizce raporlar
VIII	EAF Yönetim Planı-İlk Taslak	2022-2023, İzmir	Temel rapor ve çalıştay faaliyetleri sonucunda çekirdek paydaş ekibi tarafından yönetim planının hazırlanması	EAF Yönetim Planı (Türkçe)
IX	Planın paydaşlarca incelenmesi, onaylanması ve BSGM'ye gönderilmesi	2023, Ankara	Gökçeada EAF Yönetim Planının BSGM'ye gönderilmesi	BSGM'de beklemede!

Tartışma ve Sonuç

2016-2018 yılları arasında Gökova ÖÇKB'de, 2019-2022 yılları arasında Gökçeada'da ve 2017-2022 yılları arasında Foça ÖÇKB'de yürütülen çeşitli projelerle bu bölgelerdeki küçük ölçekli balıkçılık için EAF Yönetim Planları hazırlanmıştır. Bu kapsamda, her bir bölgede en az 4-5 adet çalıştay organize edilmiş ve her bölge için EAF Temel Raporları hazırlanarak basımı ve yayımı yapılmıştır (Ünal ve diğ. 2018; Ünal ve diğ. 2022; Güçlüsoy ve diğ. 2024).

EAF yönetim planlarının hazırlanması ve uygulanmasına ilişkin tüm vakalarda, resmi kurumlar da dahil olmak üzere ilgili bütün paydaşlar yönetim planının hazırlık aşamasında çok değerli katkılarda bulunmuştur. Organize edilen çalıştaylara, FAO'dan, SÜR-KOOP'dan, bölge birlikleri ve üniversitelerinden, BSGM'den, SGK'dan, çeşitli STK'lardan ve yerelden başta su ürünleri kooperatifleri olmak üzere ilgili kurum, kuruluş, organizasyonlardan çok sayıda paydaş temsilcisi katılmıştır. Ancak, planın tamamlanıp BSGM'ye sunulmasının ardından uygulamaya aktarılması zamanı geldiğinde durum tamamen değişmiş ve herhangi bir aksiyon alınmamıştır. Mevcut durum, FAO (2005)'nun bir yönetim planı hazırlanmasının başlangıç olduğu, gerçek başarı için planın uygulanması,

gözden geçirilmesi ve paydaş katılımıyla yönetilmesi gerektiği saptamasıyla birebir örtüşmektedir.

Türkiye'de bugüne kadar tüm paydaşların ortak çaba ve özverisiyle hazırlanan EAF yönetim planlarının uygulanmasının önündeki engellerin özel bir toplantıyla tartışılması gerekir. Bu çalışmada, ilgili resmi kurumların harekete geçme konusundaki isteksizliğine, planların neden uygulamaya aktarılmadığına herhangi bir anlamlı açıklama getiremiyoruz. Gökova ve Gökçeada'da yürütülen çalışmaların FAO destekli Bakanlık projeleri olması ve Bakanlığın kendi projelerinin sonuçlarını dikkate almaması, durumun karmaşıklığını daha da arttırmaktadır. Oysa her iki vakada da başından sonuna kadar (planın tamamlanmasına kadar), tüm süreç beklentileri aşmış ve Türkiye'de EAF yönetimine başarılı bir geçiş için bir bilgi birikimi ve büyük bir isteklilik olduğunu ortaya çıkarmıştır. EAF'ye geçiş artık bir tercih değil zorunluluktur. Tosunoğlu ve Ünal (2022), Gökçeada balıkçılığında düşen av miktarları ve değişen av aracı tercihlerinin, aşırı avcılık ve sürdürülebilir balıkçılık açısından dikkate alınması gereken göstergeler olarak kabul edilmesi gerektiğini rapor etmektedir. Yazarlar Gökçeada'da sürdürülebilir balıkçılığın yeniden tesisi için, Gökçeada ve civarını dikkate alan, geniş coğrafik ölçüde etkileri ve etkileşimleri değerlendiren, tüm paydaşları yönetim sisteminin içine katan EAF yönetiminin benimsenmesi önermektedir.

Bu aşamadan itibaren yapılması gereken, yeni EAF projeleri ve yönetim planları hazırlamak değil, hali hazırda hazırlanmış olanları güncelleyip uygulamak olacaktır. Bu, merkezi balıkçılık yönetim otoritesinin yetki ve sorumluluğundadır. BSGM, Gökçeada dahil bugüne kadar hazırlanmış mevcut yönetim planlarının ivedilikle güncellenmesini ve uygulanmasını sağlamalıdır. Bu tür girişimlerin başarısız olması, bu projelere katkı veren ve umut bağlayan paydaşları büyük bir hayal kırıklığına uğratacağı gibi benzer girişimlerin geleceğini de olumsuz etkileyecektir.

Kaynakça

Arı, K. (1995) Büyük mübadele: Türkiye'ye zorunlu göç (1923–1925). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Aziz, A. (1973) Gökçeada üzerine toplumsal bir inceleme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 28(1): 85-119.

Cerim, H. (2015) Ekosistem temelli balıkçılık yönetimi; kavramlar ve uygulama yöntemleri. *Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi* 3: 315-328.

Çapa, M. (2013) Lozan Antlaşması'ndan sonra (1923–1928) İmroz (Gökçeada) ve Bozcaada'da Türk egemenliğinin yeniden kurulması: Adalar hakkında bir rapor. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* 29(85): 71-102.

Güçlüsoy, H., Ünal, V., Tosunoğlu, Z., Bilecenoğlu, M., Tıraşın, E.M. (2024) Foça Özel Çevre Koruma Bölgesinde Ekosistem Yaklaşımlı Balıkçılık Yönetimi - Temel Rapor. Küçük Ölçekli Balıkçılık Ortak Yönetimi Projesi. Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF-Türkiye) Yayınları. İstanbul, 104 s.

Erdoğu, B. (2012) Uğurlu-Zeytinlik: Gökçeada'da tarih öncesi dönemlere ait yeni bir yerleşme. *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 2(4): 1-16.

Erdoğru, M.A. (2022) İmroz'dan Gökçeada'ya. Mevcut adres: https://www.dokuzeylul.com/imrozdan-gokceadaya (Erişim: 10 Kasım 2025).

FAO (1995) Code of Conduct for Responsible Fisheries. Rome, FAO. 41 p.

FAO (1997) Fisheries management: Design and implementation of management plans (Technical Guidelines for Responsible Fisheries No. 4, Chapter 9). Rome, FAO.

FAO (2003) The ecosystem approach to fisheries. FAO Technical Guidelines for Responsible Fisheries. No. 4, Suppl. 2. Rome, FAO. 112 p.

FAO (2005) Putting into practice the ecosystem approach to fisheries. Rome, FAO, 76 p.

FAO (2008) Ecosystem Approach to Fisheries Management (EAFM) Implementation Monitoring Tool. FAO Fisheries Circular No. 1028. Rome.

FAO (2012) EAF toolbox: The ecosystem approach to fisheries. Rome, 172 pp.

Kahraman, S.Ö. (2005) Gökçeada'da göçlerin nüfus gelişimi ve değişimi üzerine etkileri. *Coğrafi Bilimler Dergisi* 3(2): 39-53.

KTB (2023) Gökçeada (İmroz) il kültür envanteri. Ankara: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü.

Pirinççi, F. (2007) Türkiye'nin Ege adaları politikası ve Lozan Barış Antlaşması. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi* 10(39): 457-479.

TOB (2014) FAO-EASTMED Ekosistem Yaklaşımlı Balıkçılık Eğitimi Çalıştayı. Akdeniz Su Ürünleri Araştırma, Üretme ve Eğitim Enstitüsü, Kepez, Antalya, Türkiye. Mevcut adres: https://arastirma.tarimorman.gov.tr/akdenizsuurunleri/Haber/7/Ekosistem-Yaklasimli-Balikcilik-Egitim-Calistayi-Duzenlendi

Tokaç, A., Ünal, V., Tosunoğlu, Z., Lök, A., Ceyhan, T., Özbilgin, H. (2014) Summary and analysis of the available information for the ecosystem approach to fisheries management in Turkey. The Ecosystem Approach to Fisheries in the Mediterranean and Black Sea J. Leonart and F. Maynou (eds). *Scientia Marina.* doi: 10.3989/scimar.04022.18A

Topaloğlu, B. (2002). Gökçeada Süngerleri. B. Öztürk (edt). Gökçeada, Yeşil ve Mavinin Özgür Dünyası. Gökçeada Belediyesi, s. 167-176.

Tosunoğlu, Z., Ünal, V. (2021). Av miktarındaki azalmanın av araçlarına yansıması: Gökçeada balıkçılığı örneği. *COMU J. Mar. Sci. Fish.* 4(1): 11-19.

TÜDAV (2025) Türk Deniz Araştırmaları Vakfı. Mevcut adres: https://tudav.org/calismalar/koruma-alanlari/gokceada-deniz-parki/ (Erişim: 12 Kasım 2025).

Ünal, V. (2021) Gökova'dan sonra Gökçeada. SÜR-KOOP Haber Balıkçının Gazetesi. Su Ürünleri Kooperatifleri Merkez Birliği Yayın Organı. Haziran 2021. Yıl: 7, Sayı: 20.

Ünal, V., Göncüoğlu, H. (2012) Fisheries Management in Turkey. In: The State of The Turkish Fisheries, (eds., Tokaç, A., Gücü, A.C., Öztürk, B.).Turkish Marine Research Foundation, Publication No: 35, İstanbul, pp. 263-288.

Ünal, V., Kızılkaya, Z. (2019) A Long and Participatory Process Towards Successful Fishery Management of Gökova Bay, Turkey. From Catastrophe to Recovery: Stories of Fishery Management Success. (eds., Charles C. Krueger, William W. Taylor, So Jung Youn), American Fisheries Society, USA.

Ünal, V., Tıraşın, E.M., Dimech, M., Vasconcellos, M. (2018). Initiatives for the Ecosystem Approach To Fisheries Management In Turkey: Is There Hope for a Successful Implementation? The 3rd International Congress on Applied Ichthyology & Aquatic Environment (HydroMedit 2018). 8-11 November 2018, Volos, Greece.

Ünal, V., Tosunoğlu, Z., Tıraşın, E.M., Vasconcellos, M. (2022) The implementation of the ecosystem approach to fisheries management in Gökçeada, Turkey – FAO Baseline Report, Rome. doi: https://doi.org/10.4060/cb9174en

Ünal, V., Ulman, A. (2020) The current state and challenges facing the small-scale fisheries of Turkey. In: Small-Scale Fisheries in Europe: Status, Resilience and Governance, (eds., Pascual-Fernández, J., Pita, C., Bavinck, M.),MARE Publication Series, Vol. 23, pp 83-104, Springer, 610p. doi: https://doi.org/10.1007/978-3-030-37371-9_5.

Ünal, V., Yıldırım, Z.D., Tıraşın, E.M. (2019) Implementation of the ecosystem approach to fisheries for the small-scale fisheries in Gökova Bay, Turkey: baseline report. FAO Fisheries and Aquaculture Technical Paper No. 646, Rome, 68 p.

Vasconcellos, M., Ünal, V. (eds.) (2022) Transition towards an ecosystem approach to fisheries in the Mediterranean Sea – Lessons learned through selected case studies. FAO Fisheries and Aquaculture Technical Paper No. 681. Rome, FAO. doi: https://doi. org/10.4060/cb8268en

Yıldırım, O. (2006) Diplomacy and displacement: Reconsidering the Turco-Greek exchange of populations, 1922–1934. London: Routledge.

Yurtseven, H.R. (2012) Gökçeada: Sıradan İnsanların Öyküleri. Detay Yayınları, Ankara, ss. 22-25.